

58657
2

Odpis.

Misja Rzeczypospolitej Polskiej
na Łotwie.

Ryga, dn. 31 grudnia 1919.
Ekspedycja polityczna N.56.

Do

Pana Ministra Spraw Zagranicz-
nych w Warszawie .

W wojsku łotewskim zdarzył się znowu wypadek otwartej niesubordynacji ,
9 ty pułk piechoty odmówił spełnienia rozkazu udania się front bolszewicki.
Śledztwo wykazało, że głównym winowajcą był lejtnant Bitte, któremu oprócz tego
udowo dniono należenie do organizacji bolszewickiej. Korzystając z ferji świą-
tecznych/Rada Narodowa zbiera się dopiero 7 stycznia/wydano rozkaz rozstrzela-
nia Bittego bez sądu i rozkaz wykonano.

Naogół coraz częściej informują mnie o agitacji bolszewickiej w wojsku
łotewskim, głównie w formacjach tyłowych. Podobna też żywa propaganda bolszewic-
ka prowadzona jest po szpitalach.

Załączam egzemplarz proklamacji bolszewickiej , w której von der Goltz i
Ulmanis są nazwani " katami Łotwy"- apapier i druk zdają się wskazywać na jej
pochodzenie miejscowe, nieimportowane.

Arsztowano również transport literatury bolszewickiej, przeznaczonej do
Stockholmu. Były to pojedyncze broszury i proklamacje wydrukowane, a następ-
nie odfotografowane w formacie, której gołem okiem odczytać nie można było.
Klisze te miano następnie w Stockholmie powiększyć i drukować w olbrzymiej
ilości egzemplarzy. Pojedynczych klisz aresztowano tutaj kilkadziesiąt tysięcy,
co świadczy, w jakim zakresie prowadzi się bolszewicka agitacja.- Oprócz tego
w walizce dyplomatycznej jednego z konsulatów odkryto kontrabandę złota na kil-
ka ~~dziesiąt~~ miljonów rubli ~~rubli~~ łotewskich.- Rząd łotewski zażądał odwo-
łania danego konsula.

/-/Bouffał

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L: Dz. 58657, dnia 26 XII 1920 r.

załącz. Wydział

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

250

Odpis.

Misja Rzeczypospolitej Polskiej

na Łotwie

Do

Ryga, d. 3 stycznia 1920

Pana Ministra Spraw Zagranicznych

Ekspedycja polityczna N. 58.

w Warszawie.

Projekt samorządu Łatgalji przewiduje daleko idącą decentralizację

w dziedzinie administracji, natomiast przeprowadza zasadę jedności władzy

prawodawczej w postaci wspólnego Sejmu, który " streszcza w sobie pojęcie

władzy zwierzchniej i ze swego łona powołuje gabinet ministrów, jako organ

władzy wykonawczej. "Łatgalja ma być podzielona na 6 jednostek administra-

cyjnych: powiaty dynaburski, rzerzycki, lucyński, marjenhauzeński i illuksztan-

ski; ten ostatni będzie odłączony od Kurlandji i przyłączony do Łatgalji,

na co bardzo nastawałem z względu na to, że mieszka w nim znaczna ilość

polaków, a dwaj działacze tutejsi, Gryszan i Samuels, pod wpływem szefa misji

angielskiej Tallentsa skłaniali się ku myśli oddania tego powiatu litwinom

za Możejki, przeciwko czemu założyłem stanowczy protest. Szóstą jednostką

będą gminy miejskie razem wzięte. Stolicą Łatgalji ma być Dynaburg. Nató-

miast od Łatgalji odejdą dwie gminy pow. dynaburskiego Krzyżbońska i Ungern-

mujska. Sprawa przyłączenia do Łatgalji pasa ^{po} granicznego pow. Drysieńskiego,

gdzie mieszka trochę polaków i dużo spolonizowanych łotyszów pozostaje w

zawieszeniu.

W Konstytucji Łatgalja ma posiadać 39 mandatów na ogólną liczbę 150

miejsc. Już dzisiaj łotysze proponują polakom 6 mandatów, polacy żądają 10.

Wybory do Konstytuanty mają się odbyć w końcu lutego. Konstytuanta zbierze

się w 45 dni od daty ogłoszenia.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

ARCHIVES
New York

251

Podkreślam ~~konieczność~~ niezbędność rozwinięcia jaknajszerszej i ener-
gicznej agitacji, wśród mieszkających w Warszawie Polaków latgalskich, posia-
dających tu stosunki i wpływy, aby byli gotowi do powrotu z chwilą wyjścia
bolszewików. W tej sprawie winna dać inicjatywę Rada Inflant w Warszawie
Aleja Szucha 6. Nawet książę Trassun, wiceminister dla Latgalii, był u mnie

z prośbą przyspieszenia powrotu Polaków, a to z powodu zupełnego braku ka-
dydatów do objęcia urzędów, a ks. Trassun od czasu, jak został ministrem, stał

Na czele akcji polonofilskiej w Latgalii stoi P. Andrzej Borys, miliono-
wy chłop kotewski, z którym jestem w stałym kontakcie, oczywiście nieoficjal-
nie i popieram tutejszy komitet pomocy uchodźcom latgalskim, na czele które-
go stoi mec. Stanisław Syrewicz.

/-/ Bouffak.

W Konstytucji Latgalii ma posiadać 39 mandatów na ogólnie licząc 150
miejsc. Już była jedna propozycja Polakom 6 mandatów, Polacy są 10.
Wybory do Konstytucji mają się odbyć w końcu lutego. Konstytucja sferze
się w 45 dni od daty ogłoszenia.

ARCHIVES
New York

ARCHIVES
INSTITUTE
New York

Pracę tę o Odpisach z Kłopotem

Misja Rzeczypospolitej Polskiej

Ministerium Spraw Zagranicznych, gdzie dopisano

Do

Wielmożności, w której podał się z p. Birkiem. Powiedziałem mu na wstępie "Przy-
Rewel dn. 9 stycznia 1920

Pana Ministra Spraw Zagranicznych

Ekspedycja polityczna n. 60

Warszawa.

Zakładam przy niniejszym zakomunikowaniu mi przez Min. Spraw
Zagranicznych w sprawie tekstu umowy dorpackiej, tudzież powtarzam z
depešy z 8 b.m. Nr. 13 tekst niepodpisanego bruljonu do-
łączonego do tej umowy. Wyomówienie w dniu podpisania

"Niniejszą umową federacyjną socjalistyczna rosyjska respu-
blika sowiecka uznaje bezwzględną niezależność i samodzielność pań-
stwa Estońskiego i dobrowolnie na wszelkie czasy zrzeka się wszel-
kich praw zwierzchniczych do kraju i narodu estońskiego, opartych na
istniejącym porządku prawnopństwowym i na umowach międzynarodowych,
które w wskazanym powyżej znaczeniu tracą swoją moc. Była przynależ-
ność do Rosji w niczem nie obowiązuje. ~~Wskazano~~ kraju estońskiego i
narodu względem Rosji." Wyomówienie w dniu podpisania
Zważywszy, że jak widać ze wstępu, porozumienie powyższe "spi-

sane na brudno i parafowane" przez przedstawicieli obu stron zo-
stało dołączone do samej umowy i, wiążąc się do traktatu pokojowe-
go, jako składowa jej część, uważam, że w dniu 31 grudnia w Dorpa-
cie został zawarty pokój pomiędzy bolszewicką Rosją i Estonją, nie
zaś tylko zawieszenie broni, które jest tylko parawanem dla nasło-
nienia rzeczywistego znaczenia zawartej umowy. W danym wypadku zda-
nie moje zbiega się ze zdaniem tutajszych przedstawicieli Anglii i

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Francji, z którymi rozmawiałem o tej kwestji.

Niezwłocznie po moim powrocie do Helsinborgu udałem się do ministerjum Spraw Zagranicznych, gdzie dopiero o 5 wieczorem mog-

łem zobaczyć się z p. Birkiem. Powiedziałem mu na wstępie "Przy-
szedłem złożyć Panu powinszowanie z powodu zawarcia pokoju, o czym

dowiedziałem się z gazet, bo mnie Pański przedstawiciel w Rydze za-

pomniał zawiadomić, i u siebie w Helsinborgu również nie znalazłem urzędo-

wego zawiadomienia. Oczywiście panowie wiedzą dobrze, co robicie,

od rządu swego nie otrzymałem żadnych wskazówek, ale obawiam się,

że w dniu podpisania umowy sympatje Polski dla Estonji musiały

znacznie ochłodzić."

Birk mi odpowiedział, że nie chodzi tu o pokój, lecz o zawie-

szenie broni, które może być wypowiedziane na 24 godziny, że kapitan

Jurgerson jest tylko przedstawicielem wojskowym, a oprócz tego

otrzymał telegram niepodpisany przez nikogo i że dopiero dzisiaj

przed godziną posłane zostało urzędowe zawiadomienie do misji

francuskiej. Ze sytuacja Estonji jest tak krytyczna, iż o dalszej

wojnie z bolszewikami mowy być nie może, że finanse kraju grożą

katastrofą, że sympatje polskie są dla Estonji drogie, że pragnąby

zrobić wszystko, aby wytłumaczyć polskiej opinii publicznej koniecz-

ność tego kroku, który został zrobiony w dobrej wierze i po rozpa-

trzeniu wszystkich okoliczności.

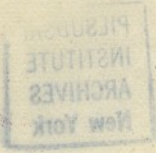
Zwróciłem uwagę na "porozumienie" napisane na brudno i parafowa-

ne. Odpowiedział mi, że jest tylko bruljon, który nie posiada mocy ob-

wiązującej, lecz jest tylko wskazówką dla dalszych pertraktacji. Na

stępnie wręczył mi dołączający się tekst umowy, który zresztą zna-

łem poprzednio z prywatnego źródła.

Z powodu choroby pułk. Hurstel, który nabawił się bronchitu na przyjęciu noworocznym w Estonji, zwróciłem się do zastępującego go komendanta Gérard, który wydał mi się nieco zaskoczony faktem zawarcia rozejmu, znajduje, że umowa dorpacka równa się zawarciu pokoju pomiędzy stronami i niedwuznacznie wspominał mi o ręce angielskiej. Angielski przedstawiciel kom. Smythies oburzał się szczerze czy nie szczerze na estonczyków, również znajduje, że załadnicza kwestja zawarcia pokoju została już w Dorpacie przesądzoną.

Tutejsza opinja publiczna zachowuje się wobec faktu z wielką rezerwą. Z powodu kryzysu elektrycznego w mieście dzienniki nie wychodziły przez kilka dni, więc też znamiennych artykułów w prasie dotychczas nie było. Głównodowodzący Lajdoner wydał tylko do żołnierzy rozkaz dzienny, pisany w nieco patetycznym tonie, winszujący im odpoczynku po krwawych i ciężkich trudach. Naogół jednak nastrój można by uważać raczej za przygnębiony, albowiem wszyscy rozumieją, że pomimo ustanowienia pasa neutralnego, rozwinię się silnie przemysłnictwo, a co za tem idzie, ceny produktów podskoczą znacznie w górę.

Na wczorajszym posiedzeniu konferencji dorpackiej zaszło poważne nieporozumienie pomiędzy delegacją estonską i rosyjską, która estonczykom zarzuciła nielojalne postępowanie. Wywołało to przerwę w posiedzeniu, po czym delegacja estonska zgłosiła pismienny protest, na co delegacja rosyjska odpowiedziała również pismiennie. Wreszcie estonczycy uznali wyjaśnienie rosyjskie za wystarczające i incydent został uznany za wyczerpany.

/-/ Bouffałk

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH

ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L: Dz. 5865₂ data 26/1-1920 r.

zatrzącz. Wydział

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York